

TAKVİMDEN BİR YAPRAK

ULUNAY

Ahmet Reşit Rey (H. Nazım)

MEMLEKET kıymetli şahsiyetlerinden birini daha kaybetti. (Servet-i-Fünun) edebiyatı denilen edebî inkılâbın büyük simalarından Ahmet Reşit Bey de Hakkın rahmetine kavuştu. 1870 de doğmuş olmasına nazaran vefatında 85 yaşında bulunan merhum, ömrünün son 32 senesini değerli kalemi ile başbaşa geçirmiş, tarihî, edebî eserler yazmış ve garb klâsiklerinden hayli âsâr tercüme etmiştir.

Babamın mektep ve sınıf arkadaşı olduğu için kendisine amca derdim. Mülkiye Mektebinin yetiştirdiği en parlak değerlerden biri olan bu zâtm irtihali beni pek yakını kaybetmiş olmanın teessürü ile sarstı.

Reşid Beyin edebî ve siyasi olarak iki şahsiyeti vardır. Merhum bu iki sahada da mücadele etmiştir. Edebî mücadelesinde Türk edebiyatına yeni bir veçhe vermek için divan edebiyatının devamı gibi olan Muallim Naci tarzını bir fikir, lisan, beyan, üslûp inkılâbı ile daha genişletmek lüzumuna kail olan mümtaz zümrenin içinde Reşid Bey (H. Nâzım) imzasıyla yazdığı makaleleri ile muarızlarını ilzam eylemiş ve bu suretle «Yeni Edebiyat-ı-Cedide» mektebi teessüs etmiştir. Fakat bu, zannolunduğu kadar kolay olmadı. Muallim Naci mektebini teşkil edenler ilimde, lisanda kuvvetli adamlardı. Onlarla uğraşabilmek için aynı silâhla mücehhez olmak lâzım geliyordu.

Bu mücadeleyi açanlarda da bu vardı. Reşid Bey, Edebiyat-ı-Cedide dâvasının en kuvvetli müdafii olmuştur.

O zaman bu edebî inkılâbı yapan zümrede Tefvik Fikret, Cenab Şahabeddin, Halit Ziya, Sami Paşazâde Sezai, İsmail Safa, Hüseyin Cahid, Hüseyin Suad, Süleyman Paşazâde Sami, Ali Ekrem, Mene-menlizâde Tahir, Ahmet Hikmet, Siyret, Mehmet Rauf, Faik Âli ve daha pek çokları vardı.

Bu cereyan, kendine mihver olarak Recâizâde Ekrem Beyi ele almıştı. Abdülhak Hâmid de bütün bu cereyanların fevkinde, fakat yine Edebiyat-ı-Cedide'ye mütemâyil bulunuyordu.

Edebiyat-ı-Cedide seneler geçtikçe daha yayılıyor, daha yerleşiyordu. Eski tarz taraftarlarının hücumları pek sertti. Bilhassa Ahmet Mithat Efendi bu yeni cereyanı ihdas, terviç ve sevdirenlere «dekadan» diyordu. Ahmet Râsim, Şehir Mektuplarında sık sık onlara mizahî târizlerde bulunuyordu.

Edebiyat-ı-Cedide sâlikleri bütün muarızlara tezyiften ziyade eserle mukabele ediyorlar, hattâ bu eserlerle yeni edebiyatın hakkını veriyorlardı. Bir gün Fikret, bizdeki edebî merhaleleri anlatırken:

— Lisana hakkiyle vâkıf olan bu zevat, edebiyatın daha geniş, daha şümüllü bir sahaya intikalini tahammül edemiyorlardı. Taraftar oldukları tarzda güzel gazeller, şüirler yazmışlardır ve Muallim Feyzi'ler, Şeyh Vasfi'ler ve daha pek çokları Muallim Naci'nin etrafına toplandılar, ona bir taht kurdular, süslediler, fakat bu taht bir «taht-ı-revân» değildi, yerinde duruyordu.

Demişti.

Ahmed Reşid Beyin siyasi hayatı çok gürültülü geçmiştir. Mesrutiyetin ilânında Halep Valisi idi, bir sene sonra azledildi. Fikret'in yerine Galatasarayına edebiyat muallimi tâyin edildi. 1908 de İzmir Valisi ve 1912 de Kâmil Paşa kabinesinde Dahiliye Nâzırı oldu.

1913 den sonra İttihad ve Terakkiye karşı amansız bir mücadeleye girişti. O zamanlarda İttihad ve Terakkiye karşı memlekette kuvvetli bir muhalefet vardı. Ne suikastler, ne örfi idareler, ne işkenceler, ne idamlar muhalefeti susturamıyordu. Bu sırada intişar eden «Şehrah» gazetesinin Tahir Hayreddin'le birlikte başmuharrirliğini deruhde etti. Burada «Mâziden Hâle» başlığı altında yazdığı makaleler umumî efkârda derin akisler bırakmıştır.

Merhumun başmuharrirliğini yaptığı (Şehrah) m ben de yazı işleri müdürlüğünde hulunuyordum. Evvelâ Zeki Beyin katli, sonra da matbaayı içeridekilerle beraber yakmak üzere merdiven altına kundak soktukları zaman Reşid Bey de binada bulunuyordu.

Örfi idarenin ve münferid suikastlerin tazyiki ile «Şehrah» neşriyatını tatil etmek mecburiyetinde kaldı. Reşid Bey, Avrupa'ya gitti. Bir müddet sonra Mahmut Şevket Paşa hâdisesi üzerine giyaben idam cezasına mahkûm edildi ve ancak 1919 da vatanına dönebildi, 1920 de Ferid Paşa kabinesinde Dahiliye Nezaretinde bulundu.

Reşid Bey siyasetten çekildikten sonra kendisini tamamen ilme ve tettebûa hasretmiştir.

Galatasaray'da verdiği edebiyat derslerini «Nazariyat-ı-Edebiye» ismi altında toplamış ve neşretmiş, Rasin külliyatını dört cild olarak, Korney'in âsârını iki cild, Virjil'in Eneid'ini 2 cild, ayrıca Homer'in (İlyada) sını da tercüme etmiştir.

H. Nazım imzası ile yazdığı şüirler pek güzeldir. Fakat seçtiği kelimeler şüirlerinde mânâyı müphemleştirir. Yalnız:

Hani sen saçlarımı okşayarak

Her gice germi-i-bâlinde beni...

Diye valdesine hitaben yazdığı manzumede mürkün mertebe sadeliği muhafaza eylemiştir.

Merhum, mezarının taşını eserleri ile yazmış bahtiyar bir adamdı. Hak rahmet eylesin.

